

Томма Роман Петрович –

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри економічної безпеки
Національної академії внутрішніх справ;

Варивода Василь Іванович – кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЇХ УЧИНЕННЯ

Розглянуто питання відповідальності за порушення авторських і суміжних прав, заходи щодо охорони інтелектуальної власності.

Ключові слова: адміністративна та кримінальна відповідальність; інтелектуальна власність; авторські права; суміжні права; інспектор з питань інтелектуальної власності; носії інтелектуальної власності.

Рассмотрен вопрос ответственности за нарушение авторских и смежных прав, мероприятия по охране интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: административная и криминальная ответственность; интеллектуальная собственность; авторские права; смежные права; инспектор по вопросам интеллектуальной собственности; носители интеллектуальной собственности.

The question of responsibility is considered after offence of author and contiguous rights, measures on the guard of intellectual property.

Keywords: administrative and criminal responsibility; intellectual property; right of author; contiguous rights; an inspector is on questions of intellectual property; transmitters of intellectual property.

На сучасному етапі розвитку держави деякі з порушень прав інтелектуальної власності, зокрема авторських і суміжних, набули суспільно небезпечного характеру, що потребує активного втручання органів внутрішніх справ у ці процеси, у тому числі встановлення відповідальності за такі правопорушення. Так, особливої проблеми набуло виробництво в Україні й розповсюдження неліцензійних CD-ROM. У 2001 р., так і у квітні 2002 року спеціальна комісія уряду США звинуватила Україну в порушеннях прав інтелектуальної власності. Це означає підсилення економічних санкцій проти українських товаровиробників і втрату завойованих позицій на світових ринках. Водночас проблема розвитку злочинності у сфері інтелектуальної власності, а саме порушення авторських та суміжних прав, існує і її слід вирішувати. Для цього має бути задіяно всі можливості державного апарату та правоохоронних органів щодо протидії таким правопорушенням.

Водночас у юридичній літературі недостатньо висвітлено теоретичні питання, що виникають під час визначення відповідальності за порушення авторських і суміжних прав. Проблему відповідальності у сфері інтелектуальної власності в Україні досліджували такі науковці, як: А. Б. Агапов [1], А. С. Васильєв, А. Г. Мучник [2]; О. Д. Святоцький [3].

До особливостей правопорушень авторських і суміжних прав у роздрібній торгівлі належать:

здійснення їх у рамках і під прикриттям господарської чи іншої діяльності;

очевидний і корисливий характер;

тривалість або систематичність;

завдання збитку власникам майнових прав, економічним інтересам держави, окремим підприємцям.

В Україні право інтелектуальної власності є новим правовим явищем, яке ґрунтується на тих самих засадах, що і в інших країнах, але не забезпечене належним чином ні матеріально, ні організаційно, ні кадрово. Не слід забувати і реалії перехідного періоду: значна криміналізація економіки, корупція, низький рівень достатку основної частини

населення, зокрема, молоді та проблеми її працевлаштування, що призводить до вимушеного придбання контрафактного товару.

Як свідчить практика, здебільшого порушниками авторських і суміжних прав є молоді люди, які обізнані в технічних особливостях копіювання носіїв. Окрім того, ослабли публічно правові способи охорони прав інтелектуальної власності. Ми поділяємо думку про те, що “сучасне адміністративне право має розглядатися переважно як засіб забезпечення належного дотримання та дієвого захисту прав і свобод людини та громадянина у сфері функціонування держави“ [4]. Однак воно не повинно перебувати осторонь тих порушень, що вчиняють у приватній сфері та впливають на державні й економічні інтереси. Якщо адміністративні методи державного регулювання економіки ґрунтуються на державній владі та включають у себе заборони, дозволи і примус, то їх необхідно використовувати для превенції порушень, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності. На етапі правової реформи йдеться про якісно нову систему регулювання відносин між виробниками фонограм і державою, суть якої зводиться до того, що юридична або фізична особа має бути рівноправним учасником цих відносин і може вимагати від держави в особі її органів здійснення ними своїх повноважень.

Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності” від 17 травня 2002 р. № 674 [4] започаткувала нормативну базу для запровадження нової посади – державного інспектора з питань інтелектуальної власності та визначила його правовий статус.

Так, головним завданням державного інспектора є здійснення державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання, незалежно від форми власності, вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також у сфері виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування. Державний інспектор з питань інтелектуальної власності, відповідно до покладених на нього завдань:

1) здійснює систематичний державний контроль за виконанням вимог законів України “Про авторське право і суміжні права” та “Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування” [5; 6];

2) уживає заходів для припинення незаконного обігу (у тому числі вилучення з обігу) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм, дисків для лазерних систем зчитування, вироблених чи імпортованих з порушенням вимог законодавства, а також обладнання і сировини для їх виробництва;

3) з метою недопущення порушень прав інтелектуальної власності здійснює постійний контроль (функції постійних контрольних постів) на підприємствах суб'єктів господарювання, що виробляють диски, на яких, за рішенням Держдепартаменту, створено постійний контрольний пост, у тому числі: контроль за укладенням угод на виробництво дисків з дотриманням прав інтелектуальної власності; контроль за нанесенням спеціального ідентифікаційного коду на всі диски, що виробляються; перевірку та реєстрацію обсягів виробництва у спеціальному журналі, до якого заносяться також відомості про замовлення, договір та інші дані щодо отримання прав на виробництво дисків; контроль за обліком замовлень на виробництво, обсяги виробництва, зберігання та відвантаження дисків і внесення відповідних даних до документів складського та бухгалтерського обліку;

4) подає органу ліцензування письмові звернення щодо необхідності проведення перевірки суб'єкта господарювання;

5) перевіряє дотримання виробниками, експортерами та імпортерами дисків авторського права і суміжних прав, застосування спеціального ідентифікаційного коду, інших вимог законодавства;

6) у встановленому порядку подає суб'єкту господарювання за результатами проведених перевірок обов'язкові для виконання рішення про усунення виявлених порушень у сфері виробництва, експорту, імпорту дисків;

7) застосовує спеціальні заходи (у межах наданих повноважень) щодо суб'єктів господарювання в разі порушення ними законодавства про виробництво дисків;

8) виконує інші функції, що випливають з покладених завдань [6].

Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23 грудня 1993 р. [5], попри те, що здебільшого є актом приватного права та не відповідає сучасному розвитку інститутів інтелектуальної власності, містить й адміністративно-правові норми: інститут вільного використання об'єктів авторського права; інститут обмеження прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення; інститут реєстрації авторських прав; інститут колективного управління авторськими правами; норми, що передбачають відповідальність у вигляді штрафу в розмірі 10 % від визначеної судом суми відшкодування збитків, що направляється у встановленому порядку до відповідних бюджетів, та інші адміністративно-правові норми.

Щодо відповідальності за порушення авторських і суміжних прав слід зазначити, що саме визначення поняття

відповідальності є досі актуальним.

Значна частина порушників прав інтелектуальної власності бояться не самого покарання, а його розголосу та публічності. Звичайно, що відповідальності без стягнення не може бути. Стягнення є наслідком порушення і мірою адміністративної та кримінальної відповідальності.

Отже, об'єкти авторського права та суміжних прав безпосередньо чи опосередковано захищені низкою інститутів адміністративного, цивільного та кримінального права, які в сукупності можуть забезпечити публічно-правову охорону інтелектуальної власності на загальному рівні. Однак правові наслідки порушення прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності потребують подальшого правового регулювання. З огляду на зазначене, виникає потреба диференційованого підходу до застосування відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапов А. Б. Административная ответственность : [учебник] / Агапов А. Б. – М. : Статут, 2000. – 251 с.
2. Васильев А. С. Законодательная защита социальных интересов как способ управления экономикой / А. С. Васильев, А. Г. Мучник // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – О., 1999. – С. 210–218.
3. Святоцкий О. Д. Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. Т. 1. / О. Д. Святоцкий // Право интеллектуальной собственности. – К., 1999.
4. Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 трав. 2002 р. № 674 // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 111.
5. Про внесення змін до Закону “Про авторське право і суміжні права” : Закон України від 11 лип. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 43.
6. Про затвердження порядку використання і здійснення контролю за дотриманням прав на об'єкти інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 верес. 2001 р. № 1149.